

De unge muslimers blik på imamen

Af Nikoline Koldby Larsen, BA i Religionsvidenskab og Sociologi.

E-mail: nikolinekoldby@live.dk

De seneste årtier har vi set en opblomstring af en ny generation af muslimer i Danmark, der ønsker at gøre tingene anderledes end deres forældre og bedsteforældre. Nye bestyrelser, underafdelinger og moskéer oprettes som led i processen for at skabe et nyt islam. De unge muslimer ønsker at ændre strukturen og hierarkiet i moskéerne. Visionerne er klare: Man ønsker et integreret islam. En kobling mellem medborgerskab og religiøs pligt. Diskussionen om de nye generationer af muslimer har været i gang i årtier. Den nye forståelse af islam, som de nye generationer bringer med sig antages at involvere et opgør med imamernes autoritet. I et kvalitativt studie, som tager udgangspunkt i imams rolle i to danske moskéer, blev det tydeligt, at imamernes autoritet er et mere vurderende og forskelligartet begreb end man skulle tro.

Studiet, som er grundlag for min bacheloropgave, består af to fokusgruppeinterviews foretaget i to forskellige moskéer i hovedstaden. Derudover har jeg gjort observationer i flere mere eller mindre formelle situationer i samme moskéer. Udgangspunktet var at finde to moskéer, som repræsenterer hver sin retning indenfor islam; sunni- og shiaislam, men som samtidig også indeholder en eller flere fællesnævner, som gør sammenligning mulig. Her blev det, at begge moskéer har en ung imam og tilsvarende unge medlemmer. Det er disse unge medlemmer, som udgør de interviewede fokusgrupper. De to moskéer er den sunnitisk moské Rødovre Masjid og den shiitiske Imam Ali Moské, som er nyopført i Københavns Nordvest-kvarter.

Imamen som begreb

Imamen er som begreb og autoritet en omstridt størrelse. Både indenfor de muslimske retsskoler er der en forskel i, hvordan man opfatter imams rolle og ansvar, men også den omkringliggende ikke-muslimske verden har både forestillinger og fordomme, når det kommer

til at definere imamen. I en sunnitisk tradition har imamen en praktisk, rituel karakter. Han står forrest i bønne og bliver dermed bønneleder. Den shiitiske imamtitel er mere fornem og kræver af bæreren en helt særlig livsførelse. Imamen er her et pragteksemplar og en profetisk efterfølger. Dette indebærer helt naturligt en større autoritet end i den sunnitiske tradition. Allerede i traditionen ser vi forskellige forestillinger om, hvad en imam skal kunne (Hoffman 2008, 122).

Igennem flere tv-programmer og politiske agendaer har imamen også fået tilskrevet en groft sagt diktatorisk karakter, hvor imamerne udstikker en hverdagspraksis, som de tilhørende ureflekteret udfører. Opmærksomheden på den politiske debat, der omhandler tilstrømningen af især flygtninge, inddrager ofte islam som hovedproblematik i den svære integration. Dermed bliver især imamerne ofte hovedmål og -middel i politiske diskurser, og der skabes et generelt og unuanceret billede af en religiøs ekspert med en næsten uindskrænket magt. Et eksempel på dette er TV2-programmet "Moskeerne bag sløret", som i foråret 2017 fremsatte videomateriale fra en brøkdel af de danske moskéer.

Det er min vurdering, at det i høj grad er sidstnævnte forestilling om imamen, som de unge muslimer gør op med. For de unge mænd i den sunnitiske moské Rødovre Masjid er det meget vigtigt at pointere, at deres imamer udelukkende har funktion som bønneledere. For dem indebærer rollen som imam imidlertid et kendskab til både helligtekster, islamisk lov osv., men som sådan er hans personlighed ikke omgærdet af en særlig autoritet. Rent praktisk blev det dog under observationer synligt for mig, at der er en vis respekt for de mænd, som dagligt leder bønne i moskéen, og at der måske alligevel indenfor moskéens mure er en form for hierarki – omend det er mere eller mindre usagt.

Moskéerne i studiet

Som tidligere nævnt repræsenterer de to moskéer i feltarbejdet to forskellige islamiske retninger. Ifølge informanterne i Rødovre Masjid, arbejder man med en "flad" struktur forstået på den måde, at alle, som varetager opgaver i moskéen, er frivillige. Der er altså ingen ansatte og der er heller ikke mulighed for at være medlem af moskéen. Man ønsker at undgå et hierarki bygget alene på titler. Informanter og kontaktpersonen, som ofte fungerer som imam på stedet, fortæller, at i deres optik kan alle være imamer. Det er et spørgsmål om, hvem der står forrest og leder bønne.

På trods af dette lægges der også stor vægt på undervisning, idet moskéen tilbyder en række undervisningsforløb i både muslimsk praksis og sprog. Derudover er det faktisk muligt at tage en alim- og imamuddannelse i moskéen. Så selvom den flade struktur og mere uformelle tilgang til imamrollen umiddelbar står i klar opposition til Imam Ali Moské, hvor titlen opnås gennem mange års studier på et islamisk universitet, så vægtes religiøs autoritet alligevel højt. Der er en uoverensstemmelse imellem den vision informanterne har for hierarkiet i moskéen og den måde magtbalancen reelt fungerer på. Dette kunne indikere at frigørelsen fra den ældre tradition, hvor imamen bærer en særlig autoritet, endnu ikke er komplet.

Den shiitiske retning repræsenteres i arbejdet ved en dansk afdeling af en større moské, Imam Ali Moské. Afdelingen har tidligere været løst omtalt som "ungdomsafdelingen", men går nu under betegnelse som den danske afdeling. Sammenhængen mellem de to tiltaler er ifølge informanterne en glimrende indikation på udviklingen i de muslimske miljøer: Efterkommere af gæstearbejdere og flygtninge taler dansk, har gået i dansk skole og føler sig danske. Hvis vi ser isoleret på sproget i den danske afdeling, er det også en praktisk foranstaltning; de unge muslimer taler dansk og ikke eksempelvis urdu.

I Imam Ali Moské er imamen til stadighed en autoritet. Traditionelt set har den shiitiske imam haft en større autoritet end den sunnitiske, og det er også tilfældet i studiets moskéer. Dette afspejles blandt andet i de lærdes særlige klædedragt, som ved hjælp af hovedbeklædningens farve også indikerer et internt hierarki. I mine observationer i moskéen blev det også tydeligt, at den bedende menighed søgte imamerne før og efter bønner.

I interviewet med fokusgruppen i Imam Ali Moské blev der lagt meget vægt på den personlige logik og fornuft samt imamens uddannelse. Det var tydeligt, at der trods en generel respekt for de enkelte retsskoler og moskéer, lå et forbehold overfor måden at uddanne imamer på udenfor den shiitiske, meget grundige tradition. Informanten Hassan¹ forklarer det således, at den tid, andre imamer bruger på hele deres uddannelse, er den samme, som en shiitisk imam bruger på blot at lære det arabiske sprog grundigt nok at kende. Det blev med andre ord meget tydeligt, at den autoritet, imamen tilskrives i moskéen i allerhøjeste grad, bygger på de færdigheder, som forventes opnået igennem årelang uddannelse. Det er en vigtig pointe, at imamen gennem uddannelse får et solidt kendskab til islamisk praksis. Ved at have den ekspertviden, som det

¹ Alle informanter er anført ved pseudonymer.

kræves af imamen, opnår han også status som en stemme i den offentlige debat. Med andre ord ved han, hvad han taler om.

Fælles for de to moskéer, og så mange andre moskéer og organisationer, er brugen af de sociale medier. Udover den rent praktiske forklaring på dette, kan vi anskue den høje aktivitet og den store mængde videomateriale som en sidste manifestation på opbrud og ”den nye generation”. De unge muslimer følger med udviklingen og bruger de værktøjer, som de bliver givet gennem moderne teknologi. Det sender både et signal internt og eksternt. Internt giver man mulighed for moskéens medlemmer til at følge med i aktiviteterne i kalenderen og samtidig kan man, hvis man er forhindret i at deltage i et program, ofte finde videomateriale fra moskéen på medier som Facebook eller YouTube. Eksternt har den åbne online-aktivitet en funktion som afmystificerende. Alle og enhver kan få indblik i den daglige gang i moskéen, og uden at optræde i det fysiske rum kan man måske få afklaring på nogle af de spørgsmål, man kan have som enten ikke-troende eller medlem af en anden moské.

Den nye generation islam

Som ovenstående peger på, er de to moskéer i studiet en del af, hvad jeg omtaler som den nye generation islam. Bruddet for forhenværende tradition og praksis er tidligere beskrevet af eksempelvis Garbi Schmidt i bogen *Muslim i Danmark – Muslim i verden*. Igennem samtaler med informanterne blev det tydeliggjort for mig, at de enkelte medlemmer opfatter denne udvikling som generel i mange af de danske moskéer og muslimske miljøer. For informanterne er der altså ikke tale om to enkeltstående, pionere men om en gennemgående tendens. I realiteten er den nye generation højst sandsynligt stadig forholdsvis snævert repræsenteret. I alle tilfælde er dette studie ikke bredt nok til at gennemskue en så generel tendens.

For de unge muslimer hænger motivationen for at skabe noget nyt uadskilleligt sammen med livet som senmoderne individ. Informanterne taler løbende under interviewene meget om den personlige logik, fornuft og kritisk tilgang til islam. Udtalelser som har en klar reference til individualiseringens største forbehold: Det skal give mening for MIG. Hvis ikke det giver mening for individet eller nær sagt passer den enkelte, er der ingen mening i at bruge sin tid på det. I studiet har jeg valgt at støtte mig til Charles Taylors teori om kravet på autencitet som udfoldes værket i *A Secular Age*. Når Yusuf fortæller, at han aldrig ville gøre noget, som strider imod hans personlige overbevisning, blot fordi en imam beder ham gøre det, vurderer jeg det som et klart

udtryk for den individualiserede tankegang. Man kan tænke, at dette er sat på spidsen; hvem ville gøre noget imod deres egen vilje på den måde? Formålet med at nævne dette eksempel er ikke at fremhæve dét informanten siger, men derimod at han siger det. Det interessante er netop, at han har et behov for at udtrykke, at han ikke gør noget mod sin egen vilje i religionen eller imamens navn, men at han i sidste ende kun står ret for sin egen logik.

I Rødovre Masjid er udviklingen blandt de unge baseret på et opgør med forældre og bedsteforældres brug af moskéen som kulturforening. Ibrahim forklarer, at hans forældre kom til landet for at arbejde og derfor ikke havde den samme tid til at dyrke deres religion og komme i moskéen. Yasser fortæller, at han i ældre moskéer har oplevet, at det handler lige så meget om at spille kort, som det handler om bøn. Det er netop den brug som de unge i moskéen ønsker at gøre op med. På samme måde som imamens rolle bliver af religiøs, instrumentel karakter, gør også selve moskéen som fysisk rum det. Man ønsker udelukkende, at moskéen har en rituel, praktisk funktion. Hos informanterne i Imam Ali Moské er man mere åben overfor en kulturel brug af moskéens lokaler – naturligvis i tillæg til den rituelle. Her ses en af de forskelle, som findes internt i den nye generation. På trods af samlende faktorer er der også et par springende punkter, som adskiller de to moskéer som repræsentanter for den nye generation. For at systematisere disse, har jeg valgt at opstille to strategier, som hver repræsenteres af de to moskéer i studiet.

To strategier – et fælles mål

De unge muslimer oplever indefra, hvordan der er behov for et skifte, men også fra den omkringliggende verden ønskes der en reformation af den muslimske praksis. Immigranterne bliver flere og flere, og der ønskes fra politisk side, at der tages stilling til især imams rolle i samfundet.

I dette studie anskues imamens rolle og autoritet som en af de helt afgørende markører for den igangværende udvikling af islam. I et forsøg på at systematisere udviklingen har jeg opstillet to forskellige strategier som kan anskues igennem interviews og observationer. Det er her vigtigt at nævne, at studiet ikke konkluderer en direkte kobling mellem trosretning og strategi, men at der blot i dette tilfælde er tale om en sådan fordeling. Her bør det også noteres, at opdelingen mellem sunni- og shiaislam ikke kan anskues sort/hvidt, men at dette studie har til formål at belyse både forskelle og ligheder og derfor til tider kan virke en smule kategoriserende.

Den *mangfoldige strategi* repræsenteres her af Imam Ali Moské. Ved denne strategi er det, som adskiller den nye generation fra den ældre, hovedsageligt et højt krav om integration og åbenhed.

Ved at have stort fokus på imamens uddannelse, føler man sig sikker på dennes position og kan i stedet bruge energi på at skabe et rum for dialog med resten af det danske samfund. Moskéen huser ind imellem arrangementer i samarbejde med kristne menigheder eller skoler. Den mangfoldige dialog skabes på baggrund af oplysning og et ønske om at forene islam og det danske samfund. Imamen har i form af sin uddannelse en vejledende rolle, og hans autoritet skabes, ifølge informanterne, på baggrund af hans formåen til at forbinde islamisk viden og en vestlig levevis.

Rødovre Masjid bliver i dette studie tilskrevet den *intellektuelle strategi*. I Rødovre Masjid er det i langt højere grad op til den enkelte at integrere sin tro i livet som dansk borger, derfor kan man også omtale strategien som individuel. Der ligger et stort ønske om at løsrive sig fra den forestilling, at muslimer lytter blindt til et hierarkisk system. Dialog er ikke udelukket, men behovet er ikke på samme måde presserende som ved den mangfoldige strategi. Det virker i stedet som om, at fokus ligger på medborgerskab og menneskelighed i verdslig forstand, og at dette ikke nødvendigvis bestemmes af religiøsitet. For det enkelte menneske vil det givetvis ikke føles opdelt, idet de fleste menneskers selvbillende anskues som en helhed. Informanterne i Rødovre Masjid udtrykker, at den gode muslim handler med lige stor omhu i sit verdslige som i sit religiøse liv. De to strategier fortæller os en del om den måde, imamens rolle anskues på. Den autoritet, han tilskrives, kan være et udtryk for den generelle udvikling indenfor den nye generation. Integrationen af et dansk islam bliver næsten altafgørende, når de unge muslimer lytter til og vurderer imamerne i landets moskéer. Rollen som forbindelsesled mellem religion og verdslighed er imidlertid langt større for imamen i Imam Ali Moské, fordi man, som tidligere omtalt, har en mere individuel tilgang til integrationen af islam i Rødovre Masjid.

De to strategier arbejder langt hen ad vejen mod det samme mål: Et integreret islam. Dette påvirker måden, hvorpå imamen opfattes. Hvis blikket vendes mod studiets udgangspunkt, imamens rolle, kan det klart afvises, at hans job alene giver ham autoritet i informanternes øjne. Det stilles som krav til både moskéen og imamen, at den daglige praksis skal være forenelig med det danske samfund.

Afslutningsvis kan det konkluderes, at i senmoderniteten skal alle valg, måske i endnu højere grad end tidligere, give mening for individet. Når en ung mand eller kvinde er født og opvokset i Danmark, skal den religiøse praksis give mening i sammenhæng med den virkelighed, der omgiver ham eller hende. Religionens faste rammer bliver udfordret af individualiseringen og ikke mindst globaliseringen, der netop giver mulighed for at flytte en religion ud af den oprindelige kontekst. Der bliver brug for nye strategier og rollefordelinger, for at religionen kan fremstå meningsfuld og bestå. Det er netop her, at de tiltag, som den nye generation skaber, giver mening. I virkeligheden i udviklingen meget naturlig og følger den klassiske markedsmode om udbud og efterspørgsel. De unge muslimer ønsker forandringer, og mens den ældre generation måske virker tilbageholdende og ikke handler, tager den nye generation affære.

Litteratur og henvisninger

Butler, Jean & Thomas Hoffmann 2008 "Imam", Gads leksikon om islam, Gads Forlag, København, 122.

Schiffauer, Werner 1988 "Migration and Religiousness", in: Gerholm, Tomas & Yngve Georg Lithman, eds., The New Islamic Presence in Western Europe, Mansell Publishing Limited, London & New York, 146-157

Schmidt, Garbi 2007 Muslim i Danmark – muslim i verden, Swedish Science Press, Uppsala, 7-141

Taylor, Charles 2007 A Secular Age, The Belknap Press of Harvard University Press, Massachusetts, 473504

